

К. Ю. РЕДЬКО

ДУ «Інститут досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки
імені Г. М. Доброва Національної академії наук України»

ORCID: 0000-0003-2609-3471

І. О. ТКАЧЕНКО

Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ORCID: 0000-0002-2684-0126

АНАЛІЗ СТАНУ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ

У статті представлено результати дослідження та аналізу стану міжнародної торгівлі України в умовах повномасштабного вторгнення, яке відбулося 24 лютого 2022 року та визначальним чином вплинула на всі сфери державної діяльності. Продемонстровано, що наслідком цих подій стало значне зменшення обсягів експортно-імпорتنих операцій на міжнародному ринку на 31% (експорт) та 21% (імпорт) станом на серпень 2022 року, що є рекордними показниками за весь період існування незалежної України. Було встановлено, що товарна структура залишається майже незмінною і ґрунтується на товарній спеціалізації країни. Щодо регіонального розподілу, то в ході аналізу було з'ясовано, що значне зменшення обсягів спостерігається в першу чергу в регіонах ведення бойових дій. До них належать Запорізька, Дніпропетровська, Харківська, Херсонська, Миколаївська та Одеська області. Також було виділено регіони, які страждають від масованих ракетних атак, що призводить до значних руйнувань інфраструктури, що в свою чергу значно впливає на виробництво товарів для експорту. До них належать Київська, Чернігівська, Сумська, Полтавська, Вінницька області та місто Київ. Дослідження показало, що у регіонах Західної України на фоні загального зменшення експорту та імпорту навпаки спостерігається незначне збільшення цих показників. Це пов'язано, перш за все, із внутрішньою міграцією населення з метою пошуку більш безпечного місця. Також було визначено основні країни-експортери та імпортери. Ними залишаються Австрія, Іспанія, Італія, Нідерланди, Німеччина, Польща, Румунія, Словаччина, Угорщина та Чехія, Литва та Франція. Доведено, що війна має значний негативний вплив на економічну ситуацію в Україні, що загрожує стабілізації міжнародних торговельних відносин України з країнами світу. Але міцна підтримка з боку країн-партнерів допоможе відновити стан зовнішньої торгівлі до належного рівня.

Ключові слова: зовнішня торгівля, експорт, імпорт, товарна структура, регіональна структура, повномасштабне вторгнення, економічна стабільність.

K. Yu. REDKO

State Institution "G. M. Dobrov Institute for Scientific and Technological Potential and Science History Studies"
of the National Academy of Sciences of Ukraine

ORCID: 0000-0003-2609-3471

I. O. TKACHENKO

National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute"

ORCID: 0000-0002-2684-0126

ANALYSIS OF THE STATE OF UKRAINE'S INTERNATIONAL TRADE IN THE CONDITIONS OF A FULL-SCALE INVASION

The article presents the results of research and analysis of the state of Ukraine's international trade in the conditions of a full-scale invasion that took place on February 24, 2022 and had a decisive impact on all spheres of state activity. The consequence of these events was a significant decrease in the volume of export-import operations on the international market by 31% (exports) and 21% (imports) as of August 2022, which are record indicators for the entire period of existence of independent Ukraine. It was established that the product structure remains almost unchanged and is based on the product specialization of the country. As for the regional distribution, during the analysis it was found that a significant decrease in volumes is observed primarily in the regions of hostilities. These include Zaporizhzhia, Dnipropetrovsk, Kharkiv, Kherson, Mykolaiv and Odesa regions. Regions that suffer from massive missile attacks, which leads to significant destruction of infrastructure, which in turn significantly affects the production of goods for export were also highlighted. These include Kyiv, Chernihiv, Sumy, Poltava, Vinnytsia regions and the city of Kyiv. The study showed that in the regions of Western Ukraine against the background of a general decrease in exports and imports, on the contrary, a slight increase in these indicators is observed. This is primarily due to the internal migration of the population in search of a safer place. The main exporting and importing countries were also determined. They remain Austria, Spain, Italy, the Netherlands, Germany, Poland, Romania, Slovakia, Hungary and the Czech Republic, Lithuania and France. It has been proven that the war has a significant negative impact on the economic situation in Ukraine, which threatens the stabilization of Ukraine's international trade relations with the countries of the world. But strong support from partner countries will help to restore the state of foreign trade to the proper level.

Key words: foreign trade, export, import, commodity structure, regional structure, full-scale invasion, economic stability.

Постановка проблеми. Важливу роль у системі міжнародних економічних відносин займає зовнішня торгівля, яка показує стан економічних потенціалів різних країн світу та характерні відносини між ними. Саме торгівля є складовою врівноваженого економічного розвитку суспільства, сприяє розвитку конкурентоспроможної національної економіки, покращує рівень життя населення та задоволення його потреб. Враховуючи численні негативні фактори, які мають достатньо високий ступінь впливу на економіку України протягом тривалого періоду часу, міжнародна діяльність країни у сфері торгівлі зазнає негативних змін, що зумовлює актуальність дослідження її стану. Також раніше нами був проведений аналіз стану міжнародної торгівлі України у 2020 році [1], але повномасштабне вторгнення 24 лютого 2022 року кардинально змінило ситуацію на міжнародному ринку товарів та послуг. Саме тому було прийнято рішення дослідити стан зовнішньоекономічної діяльності України станом на серпень 2022 року, які зміни відбулися у товарній та регіональній структурі експортно-імпортних відносин у зв'язку з війною.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Окремі аспекти зовнішньої торгівлі України стали об'єктом досліджень багатьох вчених, таких як Мірченко О. О. [2], Санду В. М. [3], Ситника Н. С. [4], Войтка С. В. [5] та інших. Але аналіз структури зовнішньої торгівлі України в умовах повномасштабної війни наразі не знайшов відображення в наукових роботах, що підвищує цінність нашого дослідження.

Мета дослідження. Провести аналіз експортно-імпортних відносин України у розрізі їх товарної та регіональної структури, враховуючи події, які відбуваються на території країни з 24 лютого 2022 року. Для досягнення поставленої мети нами було використано теоретичні та обчислювальні методи. Перші включають структурно-функціональний метод порівняння, логічного аналізу та метод узагальнення. Розрахунки було проведено у застосунку MS Excel на основі даних державної інформаційної служби статистики України та Євростату.

Результати дослідження. Розвиток економіки країни базується на зовнішній торгівлі, як одній з найголовніших засобів, який сприяє збільшенню державного бюджету, покращує продуктивність праці, збільшує потужності та обсяги виробництва. Саме тому аналіз зовнішньоекономічної діяльності країни є дуже важливим для майбутнього розвитку. В Україні стан зовнішньої торгівлі визначається переважно експортно-імпортними відносинами.

На рис. 1 представлено загальну динаміку експорту-імпорту товарами впродовж 2018–2021 рр. Виходячи з представлених даних можна діти висновку, що протягом зазначеного періоду спостерігається загальна тенденція до збільшення обсягів зовнішньої торгівлі. Виключенням став 2020 рік у зв'язку з поширенням у світі пандемії COVID-19. Але наступного року економіка пристосувалася до вимушених обставин, тому ми спостерігаємо стрімке зростання як експорту, так й імпорту товарів (збільшення на 38,4% та 34,1% відповідно).

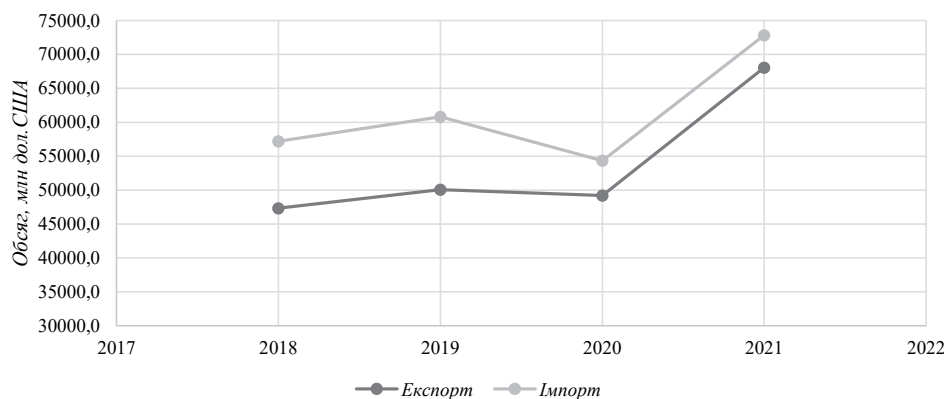

Рис. 1. Динаміка експорту та імпорту товарів за 2018–2021 рр.

Джерело: побудовано авторами на основі [6]

Також нижче у табл.1 наведено динаміку географічної структури зовнішньої торгівлі товарами. Найбільша частка експортно-імпортних операцій припадає на торгівлю з країнами Європи.

Незважаючи на відносно стабільний розвиток зовнішньої торгівлі протягом останніх років, вирішальним для України став початок 2022 року. 24 лютого 2022 року на територію незалежної України почалося повномасштабне вторгнення зі сторони росії, яке триває вже понад 9 місяців. Ці події мали значний вплив на всі сфери розвитку держави, економіка країни знаходиться в екстремальних умовах. На фоні цього доцільним є проведення аналізу стану зовнішньої торгівлі товарами з країнами світу за цей період часу, що дозволить побудувати план дій на майбутнє для якнайшвидшого відновлення України.

Таблиця 1

Динаміка географічної структури зовнішньої торгівлі товарами

	Рік	Експорт, млн дол. США	Імпорт, млн дол США
Європа	2018	20606,0	25370,8
	2019	26739,5	38001,9
	2020	23736,1	32811,9
	2021	34213,6	44327,7
Азія	2018	13754,1	13617,3
	2019	16646,1	17394,5
	2020	19699,0	16390,0
	2021	24762,1	22244,6
Америка	2018	1620,0	4110,6
	2019	1467,9	4397,7
	2020	1548,9	4239,0
	2021	3258,5	4833,1
Африка	2018	4127,0	757,9
	2019	4971,5	819,2
	2020	4048,0	810,3
	2021	5626,8	1213,1

Джерело: складено авторами на основі [6]

Станом на сьогодні, ми маємо змогу проаналізувати товарну та регіональну структуру експорту та імпорту за період січня – серпня 2022 року, як частин зовнішньої торгівлі України в умовах повномасштабної війни. Загалом у зазначеному періоді 2022 року по відношенню до січня- серпня 2021 року обсяги експорту товарів знизилися на 30,8%, а імпорту – на 21,4%. На сьогодні експорт товарів складає 28 945,7 млн дол. США, обсяг імпорту – 34 366,8 млн дол. США. Зовнішньоторговельне сальдо станом на серпень 2022 року складає – 5 421,2 млн дол. США. На основі цих даних можна дійти висновку, що національна економіка характеризується високою імпортозалежністю, що актуалізує питання проведення політики імпортозаміщення, зокрема по товарах [7].

На рис. 2 зображено відсотковий розподіл груп товарів, які експортуються. За обсягами експорту можна виділити наступні топ-5 груп, а саме: продукти рослинного походження (25,1%), недорогоцінні метали та вироби з них (16,3%), жири та олії тваринного або рослинного походження (12,6%), мінеральні продукти (11,8%) та машини, обладнання та механізми (9,3%).

Рис. 2. Товарна структура експорту товарів у січні – серпні 2022 року

Джерело: побудовано авторами на основі [6]

Що стосується регіональної структури експорту, то на рис. 3 можна побачити топ-10 регіонів України відповідно до обсягів товарів. Найбільшим показником характеризується м. Київ (21,5%), для якого обсяг експорту порівняно з січнем-серпнем 2021 року зменшився на 28,6% у зв'язку з веденням бойових дій на території України.

Також значний внесок у регіональний експорт представлено Дніпропетровською областю, що складає 16,6% від загального експорту товарів. Для цього регіону обсяг знизився на 43,8% по відношенню до відповідного періоду минулого року. Інші регіони, які представлені на рисунку, у загальній регіональній структурі експорту складають в середньому 4–6%.

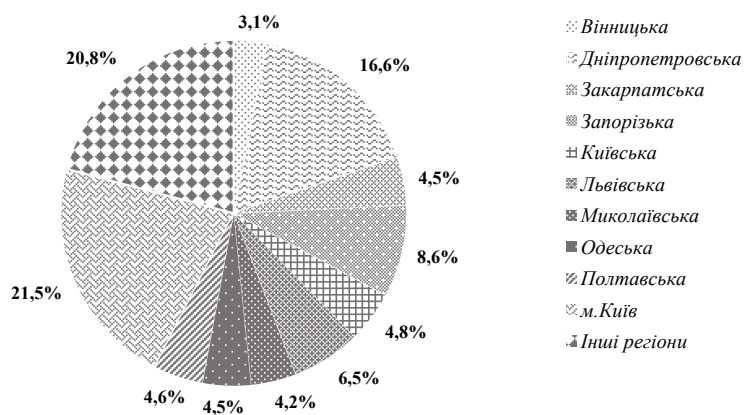

Рис. 3. Регіональна структура експорту товарів у січні – серпні 2022 року

Джерело: побудовано авторами на основі [6]

Серед головних країн-експортерів товарів з України можна виділити наступні: Австрія, Іспанія, Італія, Нідерланди, Німеччина, Польща, Румунія, Словаччина, Угорщина та Чехія [8].

Одним із постійних викликів у зовнішній торгівлі України є утримання значного від'ємного торговельного сальдо, що здійснює тиск на платіжний баланс та вартість національної валюти. Сьогодні не є виключенням, а тому також необхідно проаналізувати динаміку і структуру імпорту товарів.

Основними товарами, які імпортувала Україна за визначений період були: мінеральні продукти – 25,4%, машини, обладнання та механізми – 15,5%, продукти хімічної промисловості – 12,4%, засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби – 10,4% (рис. 4).

Рис. 4. Товарна структура імпорту товарів у січні – серпні 2022 року

Джерело: побудовано авторами на основі [6]

Аналіз регіональної структури імпорту (рис. 5) показує, що найбільшу частку займає імпорт товарів до м. Київ (38,8%), Львівської (9,4%) та Дніпропетровської областей (7,3%). Інші регіони України з представленого топ-10 переліку, входять до нього як за результатами 2021 року, так і зараз. Єдина відмінність, що регіони західної України наростили частку імпорту, у зв'язку із внутрішньою міграцією населення в пошуках безпечного місця. Таким чином, порівнюючи результати за 2021 рік та 9 місяців від початку 2022 року, можна зазначити наступне:

- у Волинській області обсяги імпорту зросли з 2,5% до 3,4% від загального обсягу;

- збільшення обсягів імпорту у Закарпатській області становить 0,9% (з 2,3% до 3,2% загального обсягу);
- у Львівській області зростання відбулося з 6,5% до 9,4%.

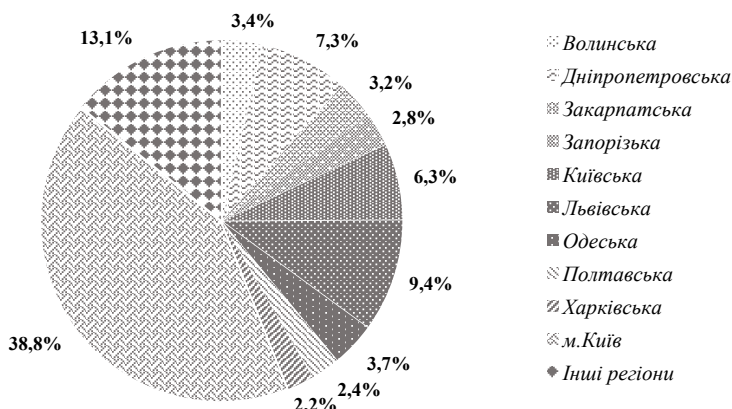

Рис. 5. Регіональна структура імпорту товарів у січні – серпні 2022 року

Джерело: побудовано авторами на основі [6]

Також можна виділити країни, які мають найбільші обсяги імпорту товарів в Україну, а саме: Іспанія, Італія, Литва, Нідерланди, Німеччина, Польща, Словаччина, Угорщина, Франція та Чехія [8].

Розподіл сальдо зовнішньої торгівлі України за видами товарів представлено на рис. 6. Як показує аналіз даних офіційних державних статистичних джерел, від’ємне сальдо торгівлі робить значна частина товарів, що має свій вплив на економічну ситуацію в країні.

Рис. 6. Сальдо зовнішньої торгівлі за видами товарів у січні – серпні 2022 року

Джерело: побудовано авторами на основі [6]

Також для порівняння у табл. 2 нами представлено дані відносно величини сальдо міжнародної торгівлі для 12 зазначених вище регіонів за повний 2021 рік та за період січня – серпня 2022 року. Як видно з таблиці, то деякі регіони характеризуються від’ємним значенням сальдо в обидва зазначених періоди.

Для деталізації висновків, представимо регіональну структуру експортно-імпорتنних операцій у визначений період 2022 року. На рис. 7 можна побачити, що у 4 з 12 зазначених регіонів України імпорт перевищує експорт. На нашу думку це пов’язано передусім з внутрішнім переміщенням населення через бойові дії на території Харківської, Запорізької, Миколаївської, Дніпропетровської областей; масовані ракетні удари по центральним та східним регіонам. Таким чином ми маємо порушення внутрішнього імпортного балансу, що можливо, стабілізується з часом після закінчення війни. Найбільшу частку в зовнішній торгівлі товарами займає м. Київ, для якого обсяги імпорту вдвічі перевищують обсяги експорту. Для інших регіонів дисбаланс характеризується незначними цифрами, але все одно має негативні наслідки.

Таблиця 2

Сальдо зовнішньої торгівлі за регіонами України

Регіон	Сальдо у 2022 (Січ - Сер)	Регіон	Сальдо у 2021
Вінницька	524 753,8	Вінницька	610 249,8
Волинська	-526 144,7	Волинська	-981 825,0
Дніпропетровська	2 291 218,2	Дніпропетровська	6 291 462,0
Закарпатська	204 669,6	Закарпатська	-12 018,1
Запорізька	1 530 050,9	Запорізька	2 694 269,0
Київська	-802 234,1	Київська	-3 042 875,9
Львівська	-1 352 567,0	Львівська	-1 822 847,3
Миколаївська	627 831,5	Миколаївська	2 263 038,5
Одеська	44 706,2	Одеська	-613 293,0
Полтавська	499 863,3	Полтавська	1 309 738,5
Харківська	-198 513,6	Харківська	-600 002,9
м.Київ	-7 092 789,6	м.Київ	-15 707 940,3

Джерело: складено авторами на основі [6]

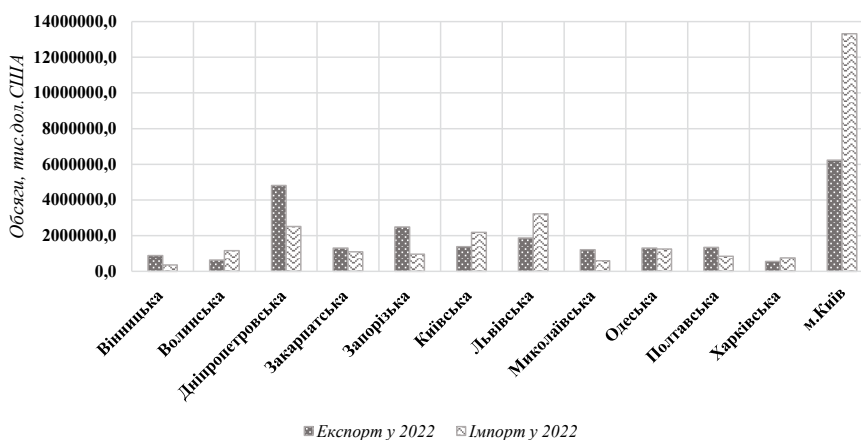

Рис. 7. Регіональний розподіл співвідношення експорту-імпорту станом на серпень 2022 року

Джерело: складено авторами на основі [6]

Для відстеження змін на рис. 8–9 зображено зміни в обсягах експорту та імпорту за регіонами відповідно за 2021 рік та станом на серпень 2022 року.

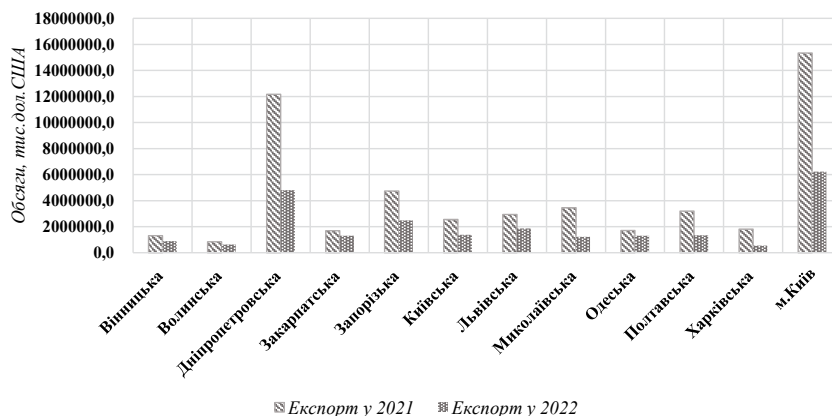

Рис. 8. Обсяги експорту у 2021 та 2022 роках за регіонами

Джерело: побудовано авторами на основі [6]

Простежується значне зменшення обсягів експорту для всіх регіонів, оскільки в першу чергу усі необхідні товари були спрямовані на забезпечення потреб військових та цивільного населення.

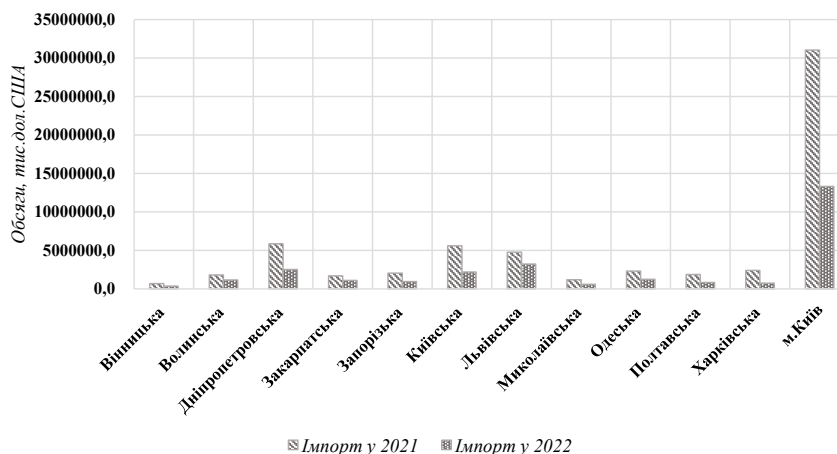

Рис. 9. Обсяги імпорту у 2021 та 2022 роках за регіонами

Джерело: побудовано авторами на основі [6]

Імпортні операції за регіонами України також характеризуються зменшенням обсягів. Але як було зазначено раніше, для певних регіонів характерним є збільшення імпорту порівняно з 2021 роком, що також пов'язано зі збільшенням населення в цих регіонах (переважно Західної України).

Таке падіння експорту та імпорту є найбільшим за період існування незалежної України, перевищуючи навіть обсяги падіння, які були спричинені світовою кризою 2008 року. Безперечно, це негативно позначається на економічній стабільності держави, що живе у воєнному стані.

Висновки

Проведений аналіз експортно-імпортних відносин України у розрізі їх товарної та регіональної структури, враховуючи події, які відбуваються на території країни з 24 лютого 2022 року, показав, що за січень – серпень 2022 року спостерігається зменшення загальних обсягів як експорту, та й імпорту близько на 20–30% відносно цього ж періоду минулого року. Але у регіонах на Заході України помітним є зростання цих показників, що пов'язано з внутрішнім переміщенням населення в пошуках безпеки та трохи більшими можливостями для функціонування підприємств, бізнесу через менші руйнування інфраструктури. Однозначно можна стверджувати, що ця війна має визначально негативний вплив на економічну стабільність України. Але завдяки міцній підтримці країн-партнерів в майбутньому ми зможемо вивести стан зовнішньоекономічних відносин на довоєнний рівень та навіть більше.

Список використаної літератури

1. Redko K. Yu., Tkachenko I. O. Analysis of the structure of the international trade between Ukraine and the EU. Економічний вісник НТУУ «КПІ». 2021. № 18. URL: <http://ev.fmm.kpi.ua/article/view/231178> (дата доступу 01.11.2022).
2. Мірченко О. О. Проблеми розвитку зовнішньоекономічної діяльності України. URL: www.irbis-nbuv.gov.ua
3. Санду В. М. Проблеми та перспективи розвитку зовнішньоекономічної діяльності України. URL: http://globalnauka.com/naukova_ukraina/2490.html (дата доступу 01.11.2022).
4. Ситник Н. С. Сучасний стан розвитку торговельно-економічних відносин України з Європейським. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/2/98.pdf> (дата доступу 11.11.2022).
5. Мяло Н. Особливості експорту сільськогосподарської продукції України в умовах євроінтеграції / Ніна Мяло, Сергій Войтко. Галицький економічний вісник. Тернопіль : ТНТУ, 2014. Том 47. № 4. С. 34–39. (Економіка та управління національним господарством).
6. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата доступу 11.11.2022)
7. Дернова І.А. Зовнішньоторговельна відкритість національної економіки: статистична оцінка. Електронне наукове фахове видання "Східна Європа: економіка, бізнес та управління". м. Дніпро, 2019. №2 (19). С. 410-414.
8. Євростат. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database> (дата доступу 15.11.2022)

References

1. Redko K. Yu., Tkachenko I. O. Analysis of the structure of the international trade between Ukraine and the EU. Ekonomichnyi visnyk NTUU «KPI». 2021. № 18. URL: <http://ev.fmm.kpi.ua/article/view/231178> (data dostupu 01.11.2022).
2. Mirchenko O. O. Problemy rozvytku zovnishnoekonomichnoi diialnosti Ukrainy. URL: www.irbis-nbuv.gov.ua

3. Sandu V. M. Problemy ta perspektyvy rozvytku zovnishnoekonomichnoi diialnosti Ukrainy. URL: http://globalnauka.com/naukova_ukraina/2490.html (data dostupu 01.11.2022).
4. Sytnyk N. S. Suchasnyi stan rozvytku torhovelno-ekonomichnykh vidnosyn Ukrainy z Yevropeiskym. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/2/98.pdf> (data dostupu 11.11.2022).
5. Mialo N. Osoblyvosti eksportu silskohospodarskoi produktsii Ukrainy v umovakh yevrointehratsii / Nina Mialo, Serhii Voitko. Halytskyi ekonomichnyi visnyk. Ternopil : TNTU, 2014. Tom 47. № 4. S. 34–39. (Ekonomika ta upravlinnia natsionalnym hospodarstvom).
6. Derzhavna sluzhba statystryky Ukrainy. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (data dostupu 11.11.2022)
7. Dernova I.A. Zovnishnotorhovelna vidkrytist natsionalnoi ekonomky: statystrychna otsinka. Elektronne naukove fakhove vydannia "Skhidna Yevropa: ekonomika, biznes ta upravlinnia". m. Dnipro, 2019. №2 (19). S. 410-414.
8. Ievrostat. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database> (data dostupu 15.11.2022)